

ELŐSZÓ

Egészen fiatal pályakezdő voltam, amikor először felmerült annak a lehetősége, hogy a geressei Bersek-hegy kréta ammonitesz-eivel foglalkozzam. Az ötlet a Földtani Intézet vezető geológusainak egyikétől, Császár Gézától (1943–2021) származott, aki a magyar geológia sok tekintetben mindenható professzorának, Fülöp Józsefnek (1927–1994) közvetlen munkatársa volt. Géza, aki közismerten a szakmának élt, és lelkén viselte minden középhegységi lelőhely és gyűjtemény sorsát, biztatott, keressem fel Fülöpöt, hátha megengedi majd, hogy dolgozzak a féltve őrzött Bersek-hegyi kréta ammonitesz gyűjteményén, amelyet egyébként a szobájában tartott. Majd én beszélek vele előtte – bátorított. A professzort fel is kerestem, de a dologból akkor nem lett semmi.

A berseki faunát Fülöp az 1960-as évek első éveiben gyűjtette be – én akkor még iskolába sem jártam. Köztudott volt, hogy a négy nagy tölgyfaszékényt kitevő Bersek-hegyi

kövületeket maga szeretne volna tudományosan feldolgozni. Erre azonban soha nem tudott időt szakítani az életében mindvégig magas hivatalokat betöltő elfoglalt ember. Fülöp József 1994-ben bekövetkezett halála után Császár Géza ismét megbízott: Adj be egy pályázatot az Országos Kutatási Alaphoz, és tedd világossá, hogy a „Fülöp-féle ammonitesz-gyűjteménnyel” kívánsz foglalkozni! – mondta. A támogatást elnyertem s végül hozzám került a négy, kövületekkel teli tölgyfaszékény. Több mint 11 000 kréta ammonitesz és további közel ezer más ősmaradvány. Így, a közpénzen gyűjtött leletek, végre közgyűjteménybe, a Magyar Természettudományi Múzeum Őslénytani és Földtani Tárába kerültek. Azonban az eredeti gyűjtési jegyzőkönyvek nem voltak sehol... Nem lehetett tudni, mit honnan gyűjtöttek, mi volt alul, mi volt felül. A dokumentáció nélkül az anyag tudományos feldolgozása reménytelennek tűnt...

Fülöp József (1927–1994)

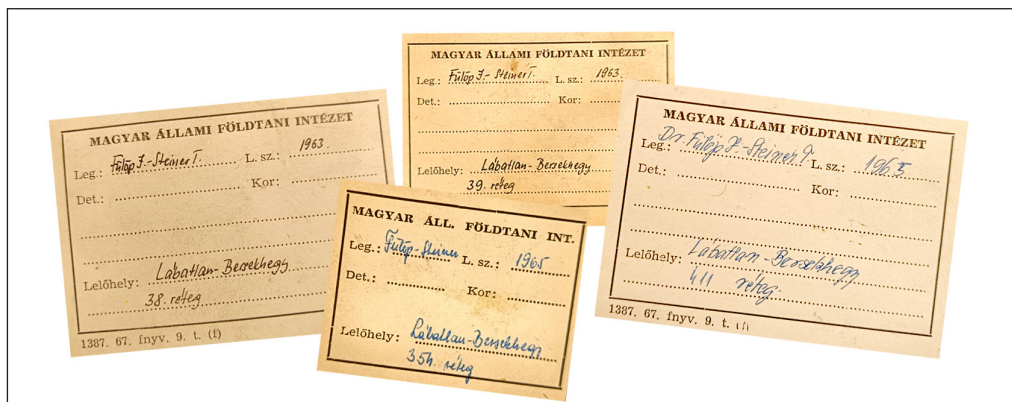
A büki születésű Fülöp József évtizedeken át a magyar geológia meghatározó alakja volt a rendszerváltás előtti Magyarországon. A nagy munkabírási, szakmáját megszállottan szerető ember pályafutása a Pázmány Péter Tudományegyetemen indult, ahol egyetemi éve alatt a „geocézárként” is emlegetett Vadász Elemér professzor (1885–1970) mellett, mint demonstrátor, később pedig, 1952-től, mint tanársegéd tevékenykedett. Hallgató korától fogva a politikai rendszer elkötelezett híveként, az egyetem elvégzése után a természettudományi kar párttitkáráként és a Budapesti Pártbizottság tagjaként karrierje gyorsan ívelt felfelé. 1956-ban a Magyar Állami Földtani Intézet (MÁFI) igazgatóhelyettesének nevezték ki. A forradalom bukása után az intézet munkatársaként dolgozott tovább. Hamarosan ismét a Földtani Intézet élére került ezúttal, mint igazgató. Vezetési stílusáról sokat elárul a belügyminisztérium II/6-os osztályának „Nagy Károly” fedőnév alatt róla jelentő ügynök 1958 május 20-án kelt feljegyzése: „Később amikor 1957-ben újra megválasztották, teljesen a geológusok ellen fordult, sőt még a saját ténykedése se önálló, személyi kérdésekben

kizárólag a Ballabás, Hegedűs, stb. Berta József utasításokat és a velük való megbeszélések döntéseit hajtja végre. Másra nem is hallgat, ezért a geológusok körében teljesen népszerűtlen és mindenki kerüli.” 1968-tól 1984-ig a Földtani Intézet felett is felügyeletet gyakorló, az országos kutatási tevékenység irányításával, koordinálásával foglalkozó, és nem kis részben önálló kutatási feladatokat is ellátó Központi Földtani Hivatal (KFH) elnökeként működött. 1984-ben hivatali tisztségéről le kellett mondania, és ettől kezdve 1990-ig hajdani egyeteme jogutódja, az Eötvös Loránd Tudományegyetem rektori feladatait látta el.

Szakmai működése elsősorban hazánk regionális földtani kutatására és rétegtanára irányult. Különösen kedves szakterülete volt a kréta időszak. A gerecsei krétáról szóló monográfiája 1958-ban jelent meg a Geologica Hungarica sorozatban, de a Bersek-hegyen kibukkanó rétegsor és annak faunája évtizedeken át foglalkoztatta. Erről még a Földtani Intézet igazgatói székében később öt követő Hámor Géza (1934–2007) is megemlékezett a munkatársáról írott nekrológban: „A gerecsei kréta egész életében foglalkoztatta, és éppen a halála előtti napon fogadta nagy örömmel a bersek-hegyi bánya robbantásai során előkerült, helyi munkatársa által begyűjtött, kivételesen gazdag kövületanyagot” (Hámor 1995).

A gerecsei krétáról szóló monográfiát követte a bakonyi és a villányi krétáról szóló 1964-ben és 1966-ban. Ezek a ma is fontos, a földtani intézeti munkatársakkal közösen összeállított kötetek a saját neve alatt jelentek meg. Szakmai munkáját a Földtani Intézet egész apparátusa támogatta.

Egyetemi tanárként, később akadémikusként is a földtani kutatás mellett őszintén elkötelezett puritán ember maradt. Szakpolitikai, tudományszervezési feladatai mellett egyetemi oktatóként is működött. Életművére A Magyarország geológiája című könyvsorozat megírásával kívánta feltenni a koronát. Ebbe a tervek szerint összefoglaló munkába igyekezett bevonni a hazai geológiai kutatás minden jelentős munkását. Egy intézeti ember dolgozott a keze alá. A szintézis azonban nem készült el. A nagy összefoglalás helyett egy bevezető kötet és a hazai paleozoikumot ismertető két – minden részletre kiterjedő – parádés kiviteli könyv jelent meg csupán. Váratlan halála megakadályozta, hogy a hazai mezozoikumról és a kainozoikumról szóló tervezett kötetek is elkészüljenek.

Üres gyűjteményi cédulák a maradványok alatt

A Fülöp Gyűjtemény¹ sok ezer ősmaradványa alatt csak a gyűjtők neve, és a rétegszám szerepelt. A gyűjtést a Steiner Tibor vezette kis csapat végezte, és a munkát Fülöp József professzor irányította. A példányok a gyűjtést követő fél évszázad alatt meghatározatlanok maradtak.

1 Amikor a Fülöp József vezetésével az 1960-as évek elején gyűjtött négy tölgyfaszekrényli ősmaradványt a Földtani Intézet vezetése a Magyar Természettudományi Múzeumnak adományozta, az ajándékozók megfogalmazták kérésüket, hogy a kollektiót Fülöp Gyűjtemény néven tartsa számon a múzeum. Az elkövetkezendőkben magam is így fogok hivatkozni az anyagra.